

MADDE BAĞIMLILIĞI VE ANTİSOSYAL KİŞİLİK

Mazlum ÇÖPÜR* İmdat ELMAS** Yeşim CAN***

Özet: 1989-1991 yılları arasında, madde bağımlılıklarının belirlenmesi amacıyla çeşitli mahkemeler tarafından, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne gönderilen, madde bağımlısı veya madde kötüye kullanımı tanısı konulan 197 olgu ile antisosyal kişilik tanısı konulan 40 olgu haklarında düzenlenen Sağlık Kurulu raporları incelenerek; yaş, eğitim, önceki ve son suçları, özgeçmişlerinde antisosyal özelliklerin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda; antisosyal kişilik tanısı konularının çoğunun önceden de çok sayıda suç işlemiş oldukları ve bu suçlar arasında şiddete yönelik suçların ve uyuşturucu kullanımının önemli bir yer tuttuğu, madde bağımlısı tanısı konularlar da ise önceden uyuşturucu madde kullanımı ve hırsızlık suçlarının ağırlıkta olduğu belirlenmiştir.

GİRİŞ

Antisosyal yapıdaki kişiler, yasaların suç saydığı davranışları gösterme eğilimindedirler. Bu kişilerin özgeçmişleri araştırıldığında, çocukluk döneminde de yalancılık, evden kaçma, hırsızlık, kavgacılık benzeri davranış bozuklukları gösterdikleri belirlenir. Bu kişilere 18 yaşından sonra antisosyal kişilik tanısı konulur. Antisosyal kişilik nedeni ile sık sık kavgalara kanşip tutuklanırlar, ancak gördükleri cezalardan ders almazlar. Sahtecilik,

hırsızlık, alkol ve psikoaktif maddelere düşkünlük, toplum ve aile içinde çeşitli sorumsuz davranışlar gösterirler. Sürekli ve tutarı ilişki kuramazlar. Denetimsiz, atak, saldırgan davranış gösterirler ve dürtülerini engelleyemezler. Genellikle suçluluk duygusu duymazlar, pişmanlıkları olsa bile yüzeysel ve geçicidir. Ağır cinsel sapıklık gösterenlerin çoğunda antisosyal kişilik vardır (1,7).

Psikoaktif madde kullanan kişilerin incelenmesi sonucu, çok değişik kişilik tipleri belirlenmekle birlikte bunların bir çoğunda aşırı güvensizlik, bağımlılık, ego zayıflığı, engellenmeye dayanma eşiğinde düşüklük, bunaltı, panik, ağır yılgınlık ve çöküntü, güçsüzlük ve başarısızlığı kapatabilmek için otoriteye karşı gelme, yasaları ve kuralları çiğneme eğilimi, hedonizme eğilim gibi özellikler tanımlanmıştır. Genellikle alkolizme ve suça yönelimli, aşırı dayak atan anne ve babanın bulunduğu, düzensiz, dengesiz, parçalanmış ailelerden gelirler. Bir kısmı yuvalarda, kimsesizler yurdunda yetişmişlerdir. Toplumsal çevrenin, özellikle arkadaş çevresinin, maddenin kolaylıkla elde edilebildiği bir ortamın, madde kullanımının güç ve üstünlük sağladığı ortamların madde kullanımına etkisi büyüktür (7).

Suç ile madde kötüye kullanımı ve antisosyal kişilik sıklıkla birlikte bulunur. Drag kötüye kullanımı sosyopatik davranışın bir parçasıdır (2). Guze tarafından yapılan geniş çaplı bir çalışmada, erkek suçluların %78'inde sosyopati kriterlerine rastlanmıştır, ayrıca kadın mahkûmlar arasında da en sık görülen kişilik bozukluğunun sosyopati olduğu belirlenmiştir (4). Dinamik görüşe göre psikopati muhtelif

* İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı ve Adli Tıp Kurumu, İstanbul

** İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul

*** Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul

faktörlerin sebep olduğu anksiyete karşısında şahsın bir reaksiyonudur. Kişi, şahsiyet bozukluğunun yarattığı anksiyeteden veya diğer septomlardan kaçabilmek için keyif verici maddelere veya alkole sığınır (3). Ruhsal ve davranışsal bozuklukların sınıflandırıldığı ICD-10'a göre, başkalarının hislerine aldırma, toplumsal değer ve kurallara aykırı davranışlar, engellenme eşiğinin düşük olması, suçluluk duymama ve cezalardan ders almama, başkalarını suçlamak için ve toplumla çatışan davranışları için akla uygun gerekçeler kullanmaya yatkınlık, ilişki kurmada güçlük olmaması ancak ilişkilerin uzun ömürlü olmaması gibi özellikler vardır (8).

YÖNTEM

1981-1991 yılları arasında, çeşitli mahkemeler tarafından ceza ehliyetinin tespit edilmesi amacı ile Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne gönderilen ve Hastane Sağlık Kurulu tarafından haklarında antisosyal kişilik tanısı konulan 40 olgu ile, madde bağımlısı veya kötüye kullanım tanısı konulan 197 olgunun dosyaları retrospektif olarak incelenmiştir. Olgular, yaş, eğitim, önceki ve son suçları ile özgeçmişlerinde antisosyal özellik olup olmadığı, mevcut bağımlılık veya kötüye kullanım tiplerine göre gruplandırılarak sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

BULGULAR

Madde bağımlısı veya kötüye kullanım tanılı 197 olgunun %55.8'ini 28-37 yaş dilimleri arasında olduğu, bunu %17.3 ile 38-42 yaş, %16.3 ile 43 ve daha üstü yaş grubunun izlediği; antisosyal kişilik tanısının ise 23-42 yaş arasında yoğunlaştığı belirlenmiştir (Tablo 1). Olguların büyük bir kısmını (ortalama %58.4) ilköğretim mezunlarının oluşturduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım tipleri incelendiğinde; eroin, morfin benzeri opiat bağımlılığının %78.7, esrar bağımlılığının %5.1 birden fazla madde bağımlılığının %8.1 oranında olduğu, bunları çeşitli maddelerin kötüye kullanımının takip ettiği tespit edilmiştir (Tablo 3). 197 madde bağımlısı veya kötüye kullanım tanılı olguların 13'üne aynı zamanda antisosyal kişilik tanısı konmuş, 63'ünde ise antisosyal özellik tespit edilmiştir. Madde bağımlısı ve kötüye kullanım tanılı olguların daha önce suç işleyip işlemedikleri araştırıldığında; daha önce suç işleyip işlemedikleri

Tablo 1. Olguların yaş dağılımı:

Yaş	Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım		Antisosyal kişilik	
	Sayı	%	Sayı	%
18-22	4	2.0	5	12.5
23-27	17	8.6	11	27.5
28-32	52	26.4	6	15.0
33-37	58	29.4	9	22.5
38-42	34	17.3	7	17.5
43 ve /	32	16.3	2	5.0
TOPLAM	197	100.0	40	100.0

Tablo 2. Olguların eğitim durumu:

Eğitim durumu	Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım		Antisosyal kişilik	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	14	7.1	3	7.5
Okur-yazar (okula gitmemiş)	15	7.6	3	7.5
İlk okul mezunu	97	49.2	27	67.5
Orta okul mezunu	28	14.2	3	7.5
Lise mezunu	27	13.7	2	5.0
Yüksek okul mezunu	11	5.6	-	-
Bilmeyen	5	2.6	2	5.0
TOPLAM	197	100.0	40	100.0

Tablo 3. Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım tiplerinin dağılımı:

Madde bağımlılığı ve kötüye kullanımın tipi	Sayı	%
Opiat (morfin, eroin vb.) bağımlılığı	155	78.7
Esrar bağımlılığı	10	5.1
Kokain bağımlılığı	1	0.5
Birden fazla madde bağımlılığı	16	8.1
Hipnotik-sedatif kötüye kullanımı	1	0.5
Tahliye kötüye kullanımı	1	2.0
Opiat kötüye kullanımı	3	1.5
Esrar kötüye kullanımı	7	3.6
TOPLAM	197	100.0

Tablo 4. Madde bağımlısı veya kötüye kullanım tanılı olguların önceki suçları:

Suç	Sayı	%	Suç	Sayı	%
Cinayet	4	1.1	Kanun dışı yasadışı suç	5	1.3
Yaralama	40	10.5	Uyuşturucu malzeme taşıma	15	3.9
Yaralamaya neden olmayan saldırı	3	1.3	Ruhsatsız silah kullanımı	22	5.8
Öldürmeye teşebbüs	2	0.5	Gasap	6	1.5
Dolandırıcılık	20	5.1	Hırsızlık	66	16.0
Altiticavaz sarhoşluk	13	3.4	İsabet	2	0.5
Uyuşturucu kullanımı	140	36.9	Eşyaya, mala zarar	4	1.1
Cinsel içerikli suç	2	0.5	Diğer suçlar (halka karışık vb.)	35	9.2
			TOPLAM*	379	100.0

* Bazı olgular birden fazla suç işlediklerinden toplam suç sayısı toplam olgu sayısından fazladır.

araştırıldığında; daha önce uyuşturucu madde kullanımının %36.9, hırsızlık suçunun %17.4, yaralama suçunun %10.5 oranında olduğu ve bunu diğer suçların izlediği görülmektedir (Tablo 4). Antisosyal kişilik tanılı olguların son suçları incelendiğinde; uyuşturucu madde kullanımı %18.0, yaralama %16.0, hırsızlık %10.0, cinayet %8.0 oranında ol-

Tablo 5. Antisozyal kişilik tanısı konulan olguların son ve önceki suçlarının dağılımı.

Suç	Son suç		Önceki suç	
	Sayı	%	Sayı	%
Cinayet	4	8.0	4	2.8
Yaralama	8	16.0	17	12.0
Yaralamaya neden olmayan saldırı	1	2.0	4	2.8
Öldürmeye teşebbüs	2	4.0	-	-
Dolandırıcılık	2	4.0	5	3.6
Muteccazır sarhoşluk	3	6.0	3	2.1
Uyuşturucu kullanımı	9	18.0	21	14.8
Cinsel içerikli suç	3	6.0	7	5.0
Karşıya yönelik suç	3	6.0	1	0.7
Uyuşturucu malı, satışı	-	-	3	2.1
Ruhsatsız silah kullanımı	3	6.0	6	4.2
Gasp	3	6.0	8	5.6
Hırsızlık	5	10.0	43	30.3
Diğer suçlar(hakaret vb.)	4	8.0	20	14.0
TOPLAM*	50	100.0	142	100.0

*Bazı olgular birden fazla suç işlediklerinden dolayı, toplam suç sayısı toplam olgu sayısından fazladır.

Tablo 6. Tüm olgularda daha önceki suçlarının dağılımı:

Suç durumu	Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım		Antisozyal kişilik	
	Sayı	%	Sayı	%
Daha önce suçu yok	60	30.5	8	20.0
Daha önce suçu var	72	36.5	10	25.0
Daha önce birden fazla suç işlemiş	65	33.0	22	55.0
TOPLAM	197	100.0	40	100.0

duğu görülmüştür. Bu olguların daha önceki suçları incelendiğinde; hırsızlık %30.3, uyuşturucu madde kullanımı %14.8, yaralama %12.0 bulunmuştur (Tablo 5). Olguların daha önceki suç işleme oranları genel olarak değerlendirildiğinde; madde bağımlısı ve kötüye kullanım tanılı olguların %36.5'inin bir suç, %33.0'inin birden fazla suç işlediği; antisozyal tanılı olgularda ise %25.0 oranında bir suç, %55.0 oranında da birden fazla suç işlemiş olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmamızda, antisozyal kişilik tanısı konulan olguların %18'inde son suçun, %14.8'inde ise daha önceki suçun uyuşturucu madde kullanımı olması, ayrıca madde bağımlılığı ve kötüye kullanımı tanısı konan 197 olgudan 13 tanesinde antisozyal kişilik tanısı, 68'inde ise antisozyal özellikler saptanmış olması, antisozyal kişilik ile madde bağımlılığının yakın bir ilişki içerdiğini göstermektedir. 500 olgu üzerinde yapılan başka bir çalışmada, 35 sosyopatın %23'ünün uyuşturucu madde bağımlısı, %13'ünün ise alkolik olduğu belirlenmiştir (6). Özdemir'in homisidal davranışlarda bulunan 136 olgu üzerinde yaptığı bir çalışmada ise, olguların %21.3'ünün kişilik bozukluğu tanısı aldığı, çoğunluğu antisozyal kişilik olan bu olguların %37.9'unda aynı zamanda bir madde bağımlılığının da olduğu tespit edilmiştir (5). Antisozyal kişilik tanılı olgularda, daha önceki ve son suçları incelendiğinde, uyuşturucu madde kullanımı suçunu sırayla yaralama, hırsızlık, cinayet ve diğer suçlar izlerken, madde bağımlısı veya kötüye kullanım tanılı olguların daha önceki suçları incelendiğinde; birinci sırayı hırsızlık, ikinci sırayı yaralama, üçüncü sırayı ruhsatsız silah kullanma, dördüncü sırayı dolandırıcılık suçları oluşturmaktadır. Madde bağımlılığı ve kötüye kullanım tespit edilen olguların %82.2'sinde opiat grubu maddelerin, %8.7'sinde esrarın, %8.1'inde ise birden fazla maddenin kullanıldığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlara göre, uyuşturucu madde kullanımını önlemeye yönelik tedbirler alınırken, özellikle opiat türevi uyuşturucuların üretim ve naklinin engellenmesi ve antisozyal kişilik tanısı konulanlara yönelik sosyal hizmet çalışmalarının yapılması gerektiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Cebiroğlu, R.: Çocuk Akıl Sağlığı ve Hastalıkları, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul, 294 (1982).
2. Davison, N.: Kliniçe psikologie, psychologie verlags. Union-Munchen-Weinheim, 349 (1988).
3. Dinçmen, K.: Deskriptif ve Dinamik Psikiyatri, İstanbul, 339 (1981).
4. Guze, S.B.: Criminality and Psychiatric Disorders, Oxford Univ. Press. New York (1976).

5. Özdemir, F.: Adli psikiyatri açısından homisidal davranışlar. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, 1992.

6. Özden, S.Y.: Uyuşturucu Bağımlılığı, İstanbul, 134-35 (1992).

7. Öztürk, O.: Ruh Sağlığı ve bozuklukları, Ankara, 234 (1988).

8. Ruhsal ve Davranışsal Bozuklukların Sınıflandırılması, ICD-10, Türkçe çeviri, Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını, 193 (1993).